

Zweetwerk

Een belangrijk onderdeel van de jacht.

Een interview met specialist John Feijen

Steeds meer voorjagers 'doen' aan zweetwerk. Wat dat precies is, wordt uitgelegd door specialist John Feijen uit Budel. Ook vertelt hij over rassen, over trainen, over de praktijk en over de wedstrijdssport. Een interview door een van zijn cursisten.

Eerst even kennismaken. John Feijen is grofwildjager; hij jaagt al zijn hele leven en heeft vele nazoeken gedaan. Hij stond aan de basis van kennel Van het Bessenveld waar ruwhaar dashonden met 'werkgarantie' werden afgeleverd. De kennel is inmiddels wegens tijdgebrek overgedragen aan een waardig opvolger. John organiseert workshops voor rasverenigingen, bijvoorbeeld over het leggen van sporen. Daarnaast verzorgt hij workshops voor voorjagers en andere geïnteresseerden over alle aspecten van het zweetwerk. Tenslotte is hij trainer, en keurmeester voor officiële zweetspoorproeven georganiseerd onder auspiciën van Orweja. Zijn werkgebied kan gerust het epicentrum van het zweetwerk genoemd worden. De meeste wedstrijden worden hier georganiseerd. Dat ligt aan de omgeving. Een bos met bramen is niet geschikt. Budel (met ca. 5000 hectare bos!), Nederweert, Someren, Milheeze

en andere plaatsen in de buurt hebben ideale terreinen.

John, om te beginnen, wat is zweetwerk?

John : "Kort en goed, zweetwerk is het nazoeken door een voorjager met hond van aangeschoten of aangereden grofwild. In Nederland gaat het dan om edelhert, damhert, ree, wild zwijn en moeflon. Weidelijk jagen is onder andere respect voor het wild tonen; onnodig leed moet voorkomen worden. Daarbij neemt in Nederland het aantal aanrijdingen al jaren toe. We gaan zelfs al richting de 8000 aanrijdingen per jaar. Na een aanrijding kan een dier vaak nog vluchten, maar het is kansloos in de natuur. Voor het dierenwelzijn is het daarom van belang dat het stuk binnenkomt. Hiermee is gelijk duidelijk dat het om een zeer essentieel onderdeel van de jacht gaat."

Je geeft workshops, wat komt daarin aan de orde?

John : "Ik geef workshops aan rasverenigingen om hen zo een inkijkje in zweetwerk te geven. Hierin komen de achtergrond en theorie van zweetwerk aan de orde, maar ook letselherkenning (zie foto's), wapens, eenvoudige sporen leggen en lopen, rassen en het ontstaan ervan, en gebruik en misbruik van rassen. Misbruik is bijvoorbeeld een softe labrador gebruiken voor stelwerk op varkens. De hond is er niet voor gemaakt, en krijgt op z'n duvel van het varken. Een volgende keer bedenkt hij zich wel, als hij al ongeschonden uit de strijd komt. Ook te scherpe honden, die geslipt worden op een varken, kunnen klappen krijgen. Onder andere Jachtterriërs zijn heel scherp op wild. Dat moet je in goede banen leiden, zodat ze geen kleerscheuren oplopen. In Duitsland hebben ze daar een methode voor. De hond wordt dan getraind in een raster

met enkele varkens. Hij moet leren dat hij van het varken af moet blijven. Hij moet aanblaffen en op de plaats houden, en leren dat een varken heel gevaarlijk kan zijn. Mensen hebben het wel eens over hoe gevaarlijk een grote keiler is, maar persoonlijk vind ik een overloper veel gevaarlijker. Die komt naar je toe. Zelfs als hij niet is aangeschoten, kan hij fratsen vertonen. Een grote keiler is meestal niet zo onder de indruk van honden. Hij slaat een paar keer met z'n kop, honden bijten in z'n kont, en daar blijft het bij.

Ook een nazoek op ree en hert is niet ongevaarlijk. Een ree kan een flinke klap uitdelen met een hoefje, dat snijdt als een scheermes. Een van mijn cursisten moest eens een ree afvangen. Hij kreeg een klap op zijn duim, die met een hechtpleister aan elkaar gezet moest worden. Een hert heeft de kracht om een hond met de voorpoten zo de grond in te slaan. De hond moet dus goed opgeleid zijn! Er zijn honden die dit van nature goed doen. Andere lopen blindelings op het gevaar af en moeten hierop getraind worden."

Welke honden zijn geschikt voor zweetwerk?

John : "Elke hond die een neus heeft, kan zweetwerk doen, al moet ik hier natuurlijk direct kanttekeningen bij plaatsen. De 'grote drie' voor nazoecken, praktijk dus, zijn de Hannoveraan, de Bayerische Gebirgsschweisshund en de Alpenländische Dachsbracke. De Dashond komt hierbij heel dicht in de buurt. Deze rassen zijn gefokt om nazoecken te doen en zijn hier dan ook het meest geschikt voor. In de wedstrijd sport zie je een veel grotere variatie aan rassen. Om aan wedstrijden mee te kunnen doen, moet het ras wel op het rassenoverzicht van Orweja staan. Zo heb ik eens een Shiba getraind, een goede hond, maar dit ras is in Nederland niet als jachthond erkend en hij kon dan ook niet aan wedstrijden meedoen."

Waar trainen je cursisten voor en welke honden hebben zij?

John : "Ca. 90% van iedereen die bij mij traint, gebruikt de hond in de praktijk. Dat zijn veelal jagers. De rest is recreant. Sommigen willen bijvoorbeeld eerst

diverse zweetspoorproeven lopen om daarna naar de Coldewey te kunnen. Om daar goed te presteren moet de hond echt allround zijn. Anderen willen in de gebruikshondenklasse uitkomen op tentoonstellingen en hebben daarvoor een veldwerkqualificatie nodig (noot: zweetwerk valt onder veldwerk). Typerend voor recreanten -even generaliserend- is dat honden drie jaar intensief getraind worden, ze lopen wedstrijden, en daarna liggen ze acht jaar op de bank. Diploma's gehaald en klaar. Of ze hebben een andere hobby. Jacht is geen hobby, maar een manier van leven."

"Ik zie veel verschillende rassen langskomen. Waar ik overigens iets over rassen zeg, zijn dit altijd algemeenheden. Elke individuele hond is natuurlijk anders. Vooral staande honden komen hier veel, zoals de Duitse Staande Draadhaar en Korthaar, de Weimaraner, de Chesky Fousek, en de Griffon Korthals, een heel veelzijdige hond overigens. In de praktijk blijkt dat continentaal II-honden meestal makkelijker zweet lopen en met een lagere kop-houding dan de continentaal I-honden. Het verklaart wellicht de aantallen en de successen van de Weimaraner en de Heidewachtel. De Weimaraner heeft nog veel brakkenbloed in zich, en werkt meer neusgericht, met de neus naar de grond, dan de andere staande honden."

"Ook retrievers doen zweetwerk, en dan met name de Chesapeake Bay Retriever en de Curly Coated Retriever. Een Curly heeft zelfs meerdere CACT's behaald en een A-spoor uitgelopen. Deze hond werkte vanaf het begin beter en secuurder dan menig Hannoveraan. Vanzelfsprekend heb ik ook veel Hannoveranen, Bayerische Gebirgsschweiss-hunden en diverse brakkensoorten op training, zoals de Brandlbracke, Steirische Rauhaarbracke en Alpenländische Dachsbracke. Dashonden -ook een brakkensoort- spannen de kroon, ook op wedstrijden. Ze lopen van nature goed zweet en kunnen lange sporen lopen. Terriërs gaan ook goed; ik denk hierbij aan de Duitse Jachtterriër, Westfaalse Terriër en de Foxterriër, hoewel de laatste in het algemeen iets minder geschikt is."

"Dan zijn er nog rassen die in de praktijk voor nazoecken worden gebruikt, daar zeer geschikt voor zijn, maar in Nederland niet erkend zijn als jachthond. Je zult deze rassen daarom ook niet op wedstrijden tegenkomen. Denk aan de Westsiberische Laika, een van de oerrassen, die in Duitsland, Finland en Zweden volop meedoen in wedstrijden, en zeer geschikt zijn voor zweetwerk op de eland. In Duitsland worden ze gebruikt voor de varkensjacht. Ze zijn scherp op wild. Andere voorbeelden van rassen die in het buitenland nog wel hun functie hebben, zijn de Plott Hound en de Coon Hound. In Duitsland worden nog Plott Hounds gefokt, waar ze gebruikt worden op de nazoek van varken en hert. We denken voor dit werk al snel aan de Hannoveraan, maar deze is op z'n retour in Duitsland. Het fokbeleid is al jaren te eng; de honden missen toch wel scherp en het spoorluid is weggevallen. Dat is zonde. Het zijn brakken en ze moeten spoorluid zijn: aangeven dat ze het aangeschoten wild achtervolgen, aangeven als ze geslipt worden, luid geven op het spoor zodat je weet waar het spel zich afspeelt, hetzuid

als ze het wild zien, standluid als ze het wild gesteld hebben. Dat is heel belangrijk, maar er wordt helaas nog te weinig op gelet. In Nederland zien we hetzelfde in de Teckel-wereld: 80% van het bestand is niet meer spoorluid. Daar moet op geselecteerd worden, en op gefokt worden, alleen zo blijft deze eigenschap behouden! Als je hier als fokker niet op selecteert, dan ben je deze eigenschap binnen 2 à 3 generaties kwijt, en zo blijft er weinig over van het instinct. Af en toe wordt er dan nog wel een toevalstreffer geboren, maar dat is te weinig om een eigenschap te redden. Spoorluid is namelijk niet te trainen; het is aangeboren. Daarom is het zo belangrijk.

Andere rassen die spoorluid zijn, zijn bijvoorbeeld de Duitse Jachtterriër, de Westfaalse Terriër en de Patterdale Terriër. De Foxterriër is niet spoorluid, maar zichtluid. In Nederland wordt deze weinig in de jacht gebruikt. Wel heb ik er een op een wedstrijd gehad. In Duitsland weet ik nog twee fokkers die een flinke meute hebben die voor de jacht worden gebruikt. Ze selecteren streng op jachteigenschappen. Het is goed dat dit gebeurt en de rassen met hun eigenschappen zo behouden blijven.

Al met al kunnen we zeggen dat er een heel scala aan honden bruikbaar is voor zweetwerk!"

Zijn er rassen die je hebben verrast en zo ja, welke?

John : "Ik ben niet zo gauw verrast. En als ik al verrast word, is dat vaak door een individuele hond, zoals de Curly Coated Retriever waar ik eerder over sprak. Dat is een bijzondere hond. Hij kon zo tegen erkende zweethonden lopen, won alle wedstrijden, had de intelligentie om sporen te lopen. Toch heeft de Wetterhoun me wel verrast, en dat zeg ik niet omdat jij me interviewt. Ik heb er vier op training. Drie hebben een kwalificatie gelopen en de vierde, op latere leeftijd gestart, komt er ook wel. Ze lopen oude en complexe sporen en zijn goed trainbaar."

Net als bij de andere disciplines kunnen we onderscheid maken tussen de praktijk en de wedstrijdssport. Wat zijn de do's en don'ts als je traint voor de praktijk?

John : "Een do is: praktijk werken, dan ook praktijk trainen. Honden die in de praktijk willen werken, train ik met praktijksporen. Ik simuleer dan bijvoorbeeld een aanrijding met een auto. Er ligt zweet en eventueel snijhaar op een weg, en de hond moet dan de andere dag het spoor uitwerken, tot aan het stuk grofwild."

Overigens is het niet makkelijk om voor nazoeken in aanmerking te komen. Er zijn best veel nazoekteams, maar met

wisselend succes. Het gaat om ervaring opbouwen. Als je jachtopzichter op de Veluwe bent, heb je nu eenmaal veel meer kans op een nazoek dan iemand die gewoon een hond heeft en dit ook wil doen.

Als je op de landelijke lijst wilt komen als nazoekteam dien je een examen af te leggen. De hond moet een spoor lopen, en zelf moet je met je buks overweg kunnen, een vangschot kunnen geven, wild kunnen afvangen met een mes, en sporen en aanschotplaatsen kunnen lezen. Op een aanschotplaats kun je bijvoorbeeld botjes, vel, haar en zweet aantreffen en aan de hand hiervan een indicatie maken waar het wild getroffen is. Naast de landelijke lijst zijn er ook provinciale lijsten. Hier in Brabant staan er ca. 25 teams op de lijst. Dat lijkt veel, maar je moet snel beschikbaar zijn. Als de eerste niet kan, wordt de tweede gebeld, etc."

"Een absolute don't -maar ik zie het nog te vaak mis gaan- is het te pas en te onpas loslaten van je jachthond... die nooit zweet heeft gelopen. Een jager schiet een ree, gaat kijken, laat de hond los in het bos om te zien of hij het ree kan vinden. Hij vertrappt het zweet, stoot het wild op dat in een wondbed ligt -als het nog niet dood is- en dat loopt de wereld uit. Dit maakt het extra moeilijk voor het nazoekteam dat daarna alsnog moet komen. Vaak wordt ook de vluchtrichting slecht gemarkeerd door de jager. Geloof het niet, trap er niet in! Vertrouw je hond, kijk naar je hond. Negen van de tien keer heeft de hond gelijk. Een voorbeeld: drie reeën op het veld, een wordt geschoten, de jager kijkt de verkeerde na. Maar de hond ruikt het verschil tussen ziek en gezond wild. Adrenaline van de hoeven en lichtkleurig wondvocht zie je zelf niet. Dit is een erfdeel van de wolf die de adrenaline van het zieke stuk in een groep rendieren volgt. De hond is een wolf wat dat betreft."

"Ook onverstandig: je hond zomaar inzetten op zwartwild. Reewild stellen zal nog wel lukken, maar zwartwild is van een andere orde. In de praktijk heb je de specialisten nodig, de brakken. Zo heb ik jaren nagezocht met een Hannoveraan, en een bijhond om te stellen,

"Het meest ideale tempo is het rollatortempo!"

een Duitse Staande Korthaar of een Jachtterriër. En ik heb veel nagezocht met Teckels. Ze zijn heel spoortrouw, ook in het donker. De bijhond loopt er dan los achter en op commando vooruit, om het varken te stellen."

En wat zijn de do's en don'ts in de wedstrijd-sport?

John : "Met stip op een: niet zelf pionieren! Als je zelf sporen maakt, loopt je hond op jouw voetstappen. Verder: van de combinaties die niet bij het eindstuk komen, is dat in de meeste gevallen omdat de voorjager de hond van het spoor haalt. Ze lezen de hond niet goed, worden daar onzeker van en halen dan de hond van het spoor. Sommige honden kunnen daar tegen. Andere honden denken na twee keer 'doe het zelf maar'. De hond wordt natuurlijk onzeker van dat wispelturige gedrag. Voorjagers willen ook vaak te snel, terwijl het meest ideale tempo rollatortempo is. Dat moet ook, want zo hou je contact met je hond en je kunt zelf nog wat zien. Denk aan wondbedden, verwijspunten en zweet. Maar je moet ook kijken waar je loopt. Letterlijk, om niet op je snufferd te gaan, en om te weten waar je vandaan komt. Bij enkele sporen word je na een afroep niet teruggezet op het spoor en moet je zelf je weg vinden. Als je een wondbed of verwijspunt of zweet ziet, en meldt,

dan word je naar het laatste punt teruggezet. Je hebt die herkenningspunten dus nodig voor jezelf, om op verder te werken. Als je te hard gaat, loop je overal aan voorbij. Ook voor je hond is dat niet goed, hij loopt z'n neus 'leeg' en is dan alles kwijt.

Wat ook voorkomt, is dat de hond het zweet negeert en helemaal niet op het spoor blijft. Binnen een paar meter zie ik het al, de hond is dan getraind op runderbloed. Zweetwerk als wedstrijd-sport is populair aan het worden in Nederland. Het is een kwestie van vraag en aanbod. We zien de vraag groeien, het aantal deelnemers aan wedstrijden groeit, dus er komen ook meer trainers. Ik noem het wildgroei. Velen voelen zich geroepen om zweethonden te trainen terwijl ze zelf nooit een wedstrijd hebben gelopen. En belangrijker, nooit een naziek in de natuur hebben gedaan. Ze weten onvoldoende waar ze over praten. Ze trainen met runderbloed, of bloed van tamme varkens of schapen. De honden die daar trainen, komen dan op wedstrijden, en negeren de sporen die met wild zweet zijn gemaakt."

Tot slot de hamvraag: hoe moet het dan wel?

John : "Ha, dat is natuurlijk het geheim van de smid! Ik kan er wel wat over ver-

tellen. Als je bij mij komt trainen, dan vraag ik eerst naar de doelstelling. Waar heb je de hond voor nodig? Daar maak ik dan een plan op.

Het liefst begin je met een jonge hond, zo tussen de 10 en 14 weken. Later kan ook wel. Ik heb honden van 7 of 8 jaar die na een aantal maanden intensieve training een CACT lopen. En honden die op de Nimrod hebben gestaan, nooit zweet hebben gelopen, trainen en een CACT lopen. Het ligt aan de hond, en het ligt aan de baas. Het ligt aan de intelligentie van de hond. Het ligt ook aan hoe de hond gefokt is, of er veel jachtprestatie in zit, of er jachtdruk in de hond zit. Dan kun je er namelijk veel meer mee dan met een hond die uit een tentoonstellingslijn komt. Bij de retrievers zie je dit veelvuldig. Helaas is dit ook het beeld bij de Bayerische Gebirgsschweisshund (BGS).

Binnen Nederland is er sprake van wildfok, zo'n 3 à 4 nesten per jaar. De pups worden verkocht als huishonden want niemand heeft dit ras nodig om mee te werken. De BGS is gemaakt voor het zweetwerk, hetzen en stellen. De in Nederland gefokte BGS'en zijn niet meer spoorluid, ze hetzen niet en ze stellen niet. Ze lopen nog wel eens een spoor-mogelijk aangemoedigd door mensen die bekend zijn met het ras- maar

Zweetwerk specialist

Traditie

De nazoek is omgeven met traditie. Zo kan een jager communiceren met het nazoekteam met een breuk: een gebroken groene twijg of takje, waarmee de jager de weg of de vluchtweg van het wild aanduidt of om zijn jagershoed te versieren. De twijg van eik, els, Douglas en spar zijn geëigend om als jagersbreuk te kunnen dienen. Ook in wedstrijden zien we dit terug: de voorjager die het spoor uitloopt, krijgt een breuk van de keurmeester.

6 verschillende sporen

A: 1000 m, 3 haken, 2 wondbedden, 6 verwijspunten, 40-44 uur

B: 1000 m, 3 haken, 3 wondbedden (haak=wondbed), 6 verwijspunten, 40-44 uur, wordt teruggezet indien van spoor

C: 500 m, 2 haken, 1 wondbed, 3 verwijspunten, 40-44 uur

D: 1000 m, 3 haken, 2 wondbedden, 6 verwijspunten, 20-24 uur

E: 1000 m, 3 haken, 3 wondbedden (haak=wondbed), 6 verwijspunten, 1 nacht oud, wordt teruggezet indien van spoor

F: 500 m, 2 haken, 1 wondbed, 3 verwijspunten, 20-24 uur

Aantal kwalificaties in %

	U	ZG	G	NC/ret
2014	27%	18%	17%	38%
2015	19%	18%	18%	45%
2016	26%	17%	25%	32%
2017	17%	14%	16%	53%

Rasgroepen deelnemers

	rg 3	rg 6	rg 7	rg 8
2014	1	57	53	8
2015	1	62	120	10
2016	2	79	121	7
2017	3	81	127	8

we kunnen geen topprestaties meer verwachten van deze honden. Je moet zo'n hond hebben om in de praktijk te werken, als hij aan alle eisen voldoet. De honden die goed zijn, komen tegenwoordig uit het Oostblok, daar wordt streng geselecteerd, en ze worden daar veelvuldig gebruikt. In Nederland zijn nog wel BGS'en zonder stamboom, van jagers. De honden werken geweldig goed, ze trainen veel, in de praktijk brengen ze hun werk tot een goed einde en de bazen zijn tevreden."

Terug naar de vraag John, hoe moet het?

John: "Oh ja... het liefst start ik de training dus met een jonge hond. De hond moet leren zijn neus te gaan gebruiken. Hij moet de eiwitvorming van het zweet opnemen en de wil hebben om het wild te zoeken. We trainen op succes. Ik zeg waar de hond heen moet, zodat de voorjager tijdig kan ingrijpen. Door dat uit te bouwen, kun je een hond vrij vlug op niveau hebben. Rond 6 maanden, als de hormonen opspelen, gaat het vaak even wat minder. Daarna heb je dan een stabiele hond."

Er zijn meerdere manieren om de hond aan de gang te krijgen. Ik hanteer een methode per ras, maar het gaat natuurlijk om de individuele hond. Ook leeftijd speelt een rol. Ik probeer door de wijze van sporen leggen de hond zover te

krijgen dat de hond een bepaalde aanpak ontwikkelt om op wild te gaan lopen, en wil lopen, echt het stuk/wild wil bemachtigen.

Ik gebruik verschillende soorten zweet, afwisselend ree, hert, damhert en wild zwijn. Voor ervaren oudere honden gebruik ik af en toe moeflon. Omdat ik zelf grofwildjager ben, en veel grofwildjagers op training heb, kan ik goed aan zweet komen. De honden krijgen ook iedere keer een ander stuk: ree, varken, of bijvoorbeeld huid van een edelhert. Zo bouw ik dat op. Ieder naar zijn of haar eigen doel. Voor wedstrijden of voor de praktijk. Hond en voorjager worden door mij getraind, maar aan de laatste heb ik vaak het meeste werk...."

Tekst: Anita Hoogendoorn / Foto's: Esther Booker, Mieke Hasselman en Anita Hoogendoorn, Floris Jan van der Zwan

Hofleveranciers zweetwerk-kwalificaties sinds 2014:

1. Dashond ruwhaar standaard	97
2. Duitse Staande Draadhaar	30
3. Weimaraner	30

A-sporen behaald sinds 2014:

4x Dashond ruwhaar standaard
1x Curly Coated Retriever
1x Bradlbracke
1x Hannoveraan
1x Bayerische Gebirgsschweisshund